

Molnár Kinga¹, Tóth Erika¹, Varró Petra¹, Koronczai Beatrix², Zsáka Annamária¹ –
MTA-ELTE EGYK Kutatócsoport

¹Eötvös Loránd Tudományegyetem, TTK, Biológiai Intézet

²Eötvös Loránd Tudományegyetem, PPK, Pszichológiai Intézet

Szexuális nevelés elektronikus tananyag (tuti.elte.hu) – tanári segédlet 8.

A kutatást a Magyar Tudományos Akadémia Közoktatás-fejlesztési Kutatási Programja támogatta.

Az elektronikus tananyagot tartalmazó weboldalt a [MedInnoScan Kutatás-fejlesztési Kft.](http://MedInnoScan) készítette és üzemelteti.

A nemi úton terjedő betegségek

Tartalom

Néhány hazánkban gyakori nemi betegségről, címszavakban	3
Tudtad?	7

A nemi úton terjedő betegségek elleni védekezésben kiemelt jelentőségűek a stabil párkapcsolatok, az óvszerhasználat szerepe, és természetesen az első pillanattól kezdve felelősségtudatos nemi élet. Szinte mindegyik nemi betegség gyógyítható, a kezelésükre szánt gyógyszerek könnyen hozzáférhetőek, mégis, itthon is viszonylag nagy a nemi betegek aránya. A legnagyobb arányú fertőzöttség természetesen a szexuálisan legaktívabb (17-25 éves) korosztályban van. A **nemi betegségek** közé azokat a betegségeket soroljuk, amelyek a nemi szerveket betegítik meg. Ettől eltérő szempont szerinti betegségecsoport a **nemi úton terjedő betegségeké**, amik nemi érintkezéssel terjedő fertőzések, a nemi szervek megbetegedései mellett viszont gyakran más tüneteket is produkálnak. Hogy bonyolítsuk, a nemi úton terjedő betegségek között van néhány olyan, ami nem csak szexuális együttlét során terjedhet, szexuális életet nem élőknél is kialakulhat (később ezekről beszélünk majd).

Ha elkapnád valamelyik betegséget közülük, a legfontosabb teendő, hogy *a tünetek jelentkezésének pillanatában orvoshoz fordulj segítségért!* Ne hagyatkozz a barátaid tanácsaira, gyógyszereire, ne próbáld meg a tüneteidet otthon egyedül kezelni. Kérd ebben szüleid segítségét! Ebben az esetben egyáltalán nem ciki orvoshoz menni, egyébként rajtad, szüleidén és az orvoson kívül senki más nem értesül állapotodról. Bizonyos betegségek esetében a betegek nyomon követése is kötelező (pl. szifilisz), hiszen a nemi betegek fertőző forrásainak és a fertőzöttek gyors kezelésével megakadályozható egy óriási fertőző hálózat kialakulása.

A kezeletlen nemi betegeségeknél súlyos, visszafordíthatatlan szövődményei lehetnek, ráadásul egy nemi aktus útján nagy az esélye, hogy a partnerednek is továbbadod a kórt. Van olyan betegség, aminek viszonylag hosszú lappangási ideje is lehet (akár 1-2 év is lehet), ezért, ha felmerül a gyanúja annak, hogy egy fertőzött emberrel voltál együtt, de még neked nincsenek tüneteid, akkor is rögtön fordulj orvoshoz, hogy rögtön kiderülhessen, megfertőződte-e vagy sem!

A következőkben a leggyakoribb hazai nemi betegségekről adunk pár fontos információt.

KÉRDÉS

Nemi betegségek szexuális együttlét nélkül is terjedhetnek?

- szerintem igen
- szerintem nem

VÁLASZ

Bár a nevük alapján csak szexuális együttlétekkel terjedhetnének - és valóban, elsősorban azzal terjednek - de van néhány olyan eset, amikor közöselés nélkül is továbbterjedhetnek egyik emberről a másikra:

- a csókolózás önmagában nem jelent ilyen veszélyt, azonban nagyon intenzív, harapással járó csókolózás közben sérülhet a száj és az az íny nyálkahártyája, így számos nemi betegség kórokozója átadódhat egyik emberről a másikra is;
- a kórokozók a méhen belül terhes anyáról a magzatra is áterjedhetnek, illetve a hüvelyi szülés során, valamint szoptatással is megfertőzheti az édesanya gyermekét;
- kórokozók a vér és vércsizmény útján is terjedhetnek, de ma már a vérátömlesztések előtti vizsgálat kizárja ennek lehetőségét;
- ilyen betegségek közös tűhasználatával is átadhatók (kábitószerélvezőknél, amatőrök által végzett tetoválásor).

Tüsszentéssel, öleléssel, puszival, kézfogással, könnyel, izzadtsággal, ivóvízzel, uszodavízzel (itt azért lesz egy kivétel), rovarokkal, közös WC-használattal ezek a fertőzések nem terjednek. Normál higiénés viszonyok között az egy háztartásban élők között sem terjednek nemi betegségek.

Ha nemi szerveidben addig nem tapasztalt elváltozást veszel észre (például viszketés, váladékozás, fájdalom, kiütések, fekélyek, duzzanat), ne próbáld meg egyedül diagnosztizálni, kezelni, irány az orvos. Na halogasd, hogy szólj erről szüleidnek és menjetek orvoshoz!

Ugye nem szeretnéd partneredet megfertőzni semmilyen nemi úton terjedő betegséggel, és te sem szeretnél elkapni hasonló betegséget tőle? Nagyon sok ilyen betegség lehet hosszú ideig tünetmentes. A szüzességről, ha beszéltek, legyetek őszinték, a nemi betegségek miatt is fontos ez! Ne felejtsetek el, az orális szex is szex, a pettinget is beleértve - minden olyan helyzet fontos lehet, amikor egy másik ember nemi szerveinek váladékával érintkezhettél.

Számos helyen kérhetitek a szűrővizsgálatok elvégzését. Fontos, hogy ezt 1 hónap múlva érdemes újra elvégezni, hiszen a kórokozók nem mutathatók ki azonnal a fertőzés után. Szűrővizsgálatokat végeznek a bőr- és nemibeteg gondozókban, és a lakcímed alapján derül ki, melyikhez tartozol: itt beutaló nélkül is ellátnak. 18 éves kor alatt ehhez a szülő hozzájárulása is kell, legegyszerűbb, ha szüleiddel átbeszélve a dolgot, együtt mentek el a vizsgálatokra.

Fontos kérdések, amiket az első együttlét előtt tegyetek fel egymásnak, beszéljétek át mindet!

- Szexeltél-e már mással korábban?
- Szexeltél-e már óvszer nélkül?
- Használ sz intravénás drogokat?
- Voltál már nemi úton terjedő betegségekre vonatkozó szűrővizsgálaton?
- Volt már nemi úton terjedő betegséged?

Ajánlott online források

<https://semmelweis.hu/biztonsagosszex/>

<https://www.webbeteg.hu/>

Néhány hazánkban gyakori nemi betegségről, címszavakban

Bakteriális eredetű hüvelyi fertőzés (folyás)

Olyan hüvelygyulladás, amikor a hüvelyben a normál mikrobióta (mikroorganizmusok közössége) összetétele megváltozik, az egyensúly eltolódik és az egyébként a hüvelyben normálisan is megtalálható, ám csak kisebb számban jelenlévő baktériumok szaporodnak el túlzott mértékben. Leggyakoribb oka a hüvely pH-jának változása, amit kiválthat akár egy hosszabb ideig tartó termálvizes tartózkodás is.

- Lappangási idő: egyelőre tisztázatlan, a betegség kialakulásának okai sem teljesen feltártak.
- Tünetei: rendellenes hüvelyi folyás: fehéres, szürkés vagy zöldes színű váladék, ami vizes állagú, nem sűrű, gyakran kifejezetten kellemetlen szagú; pisilés közben égő érzés is jelentkezhet.
- Kezelése: gyógyítható, de veszélyes, mert hosszan elhúzódó gyulladás esetén következménye egy kismencedei gyulladás lehet.

Hüvelygomba fertőzés

Sarjadzógombák okozzák, jelentkezhet a bakteriális fertőzéssel együtt. Kialakulásához egy intim együttlétet követő hüvelyi változások is elegendők lehetnek, de számos további oka is van a betegségnek, például: antibiotikumok vagy fogamzásgátlók szedése, cukorbetegség.

- Lappangási idő: egyelőre tisztázatlan, a betegség kialakulásának okai sem teljesen feltártak még.
- Tünetei: nőknél altesti viszketés, híg vagy darabos folyás, hüvelyben kellemetlen, égő érzés, fájdalmas vizeletürítés, sajgó érzés a hüvelybemenet környékén, duzzanat a szeméremajkakon, fájdalmas közösülés; férfiaknál a hímvesszőn a makk kipirosodása, viszketése és fájdalma, a fityma duzzanata, valamint viszkető vagy égő érzés vizeletürítés vagy közösülés közben.
- Kezelése: gyógyítható, megelőzhető az intim higiénias szabályok betartásával.

Nemi herpesz

Herpes simplex vírusok okozzák.

- Lappangási idő: 3-20 nap.
- Tünetei: fájdalmas, hólyagos elváltozások a nemi szerveken, a végbélnyílás körül, az ajkakon, a száj körül (ha orális szex útján terjedt).
- Kezelése: gyógyszeres kezeléssel a tünetek enyhíthetők, megszüntethetők, de a fertőzöttség megmarad.

Humán papillómavírus (HPV)-fertőzés

Bőrön és a nyálkahártyákon sejtburjánzást okozó vírusok tartoznak ebbe a csoportba, amelyek közönséges és nemi szemölcsök, méhnyakrák, szájüregi daganatok kialakulásáért felelősek. Becslések szerint a világ egyik leggyakoribb szexuális úton terjedő fertőzése. A HPV esetében az óvszer használata sem jelent teljes fertőzés elleni védelmet, mert a vírus nem csak a nyálkahártyához és a nemi váladékhoz kötődik, hanem fertőzőképes vírusok a nemi szervek környezetében is megtalálhatók, nem csak az óvszer által fedett területeken. A

legbiztonságosabb megoldás a felelőtlen kapcsolatok kerülése. A szexpartnerek gyakori változtatása igazoltan növeli a HPV fertőzöttség kockázatát. A HPV elleni oltások jelentősen csökkentik a méhnyakrák, illetve a környező tájékon daganat kialakulásának kockázatát. Az oltás felvétele fiúknak és lányoknak egyaránt még a nemi élet kezdete előtt ajánlott. A HPV elleni védőoltás része a magyar általános iskolás gyermekek oltási rendszerének, szabadon választható és ingyenesen igényelhető számotokra. Az oltás a leggyakoribb, nagy kockázatot jelentő vírusok ellen véd, de egyelőre nem mindegyik HPV vírus ellen, ezért oltottság esetén is fontos a biztonságos, felelősségteljes szexuális élet, az óvszer helyes használata.

- Lappangási idő: 3-8 hónap.
- Tünetei: nemi szemölcsök, jóindulatú méhnyak hámelváltozás, méhnyakrák vagy egyéb hámszövetet érintő rosszindulatú elváltozás. Nagyon fontos, hogy a nemi úton terjedő HPV-típusok fertőzése érintheti a nőknél a külső nemi szerveket, a hüvelyt és a méhnyakat, a férfiakban a húgycsövet, a hímvessző és a herezacskók bőrét, és mindkét nemből a végbélnyílást, a szájüreget és a garatot. A HPV-fertőzés a szájban is sokszor tünetmentes, de kialakulhatnak növedékek is. Ha valaki ilyet érzékel szájában, minél előbb forduljon orvoshoz.
- Kezelése: szemölcsöket ecsetelővel, műtéti úton való eltávolítással vagy fagyasztással kezelik. A méhnyaki megbetegedési formájánál nőgyógyászati műtétekre is sor kerülhet.

Chlamydia trachomatis fertőzés

Napjaink egyik leggyakoribb nemi úton terjedő betegsége.

- Lappangási idő: 3-4 nap.
- Tünetei: első jele az égő, csípő érzés a húgycsőben, majd férfiakban bővebb, nyákos vagy fehéres, gennyes folyás a húgycsőből, a makk fájdalmas kivörösödése, nőknél a méhnyak gyulladása miatt kialakuló alhasi fájdalom, bővebb hüvelyi folyás, egyúttléték utáni, menstruációtól független friss, piros vérzés megjelenése. A nemi szervek betegségeit kísérheti kötőhártyagyulladás, ízületi gyulladás is. A kezeletlen betegség szövődményei nagyon súlyosak lehetnek: nőknél a méhnyak gyulladása tovább terjedhet a méh ürege, a petevezetők, petefészkek felé, ami meddőséget is okozhat; férfiakban a herék, mellékherék, prosztatata gyulladása alakulhat ki.
- Kezelése: antibiotikummal történik.

Tripper, kankó vagy gonorrhoea

A *Neisseria gonorrhoeae* baktérium okozta betegség, aminek egyéb más nevei is vannak. A betegség a húgycső, a méhnyak és a végbél nyálkahártyáit, valamint a szem kötőhártyáját támadja meg.

- Lappangási idő: fiúkban 3-4 nap, lányokban 10 nap.
- Tünetei: fiúkban a húgycsőben viszkető érzés, majd gennyes folyás, a vizelet is gennyes, lehet véres, a pisilés fájdalmas. A kezeletlen betegség szövődményei: gennyes hólyagok a húgycső mentén, az ondóhólyagok, mellékherék, prosztatata, húgyhólyag, vesék is begyulladnak - meddőséghez vezethet. Lányoknál gyakran tünetmentes a fertőzés, ha mégsem, akkor tüneteik: a húgycső, hüvely, méh,

petevezetők gyulladása, lázzal járó kismedencei gyulladás. A kezeletlen betegség legsúlyosabb szövődménye ebben az esetben is meddőség.

- Kezelése: antibiotikummal történik.

KÉRDÉS

Mit gondolsz, vajon igaz, hogy a HIV vírus halált okoz?

- szerintem igen
- szerintem nem

VÁLASZ

Ez így nem igaz: a HIV-vírus „csak” annyira legyengíti az immunrendszert, hogy az AIDS-es beteg már akár egy egészséges ember számára jelentéktelennek tűnő fertőzésbe is belehal. Az betegség teljes neve ezt világosan jelzi: AIDS = szerzett immunhiányos tünetegyüttes.

KÉRDÉS

Mit gondolsz, vajon igaz, hogy a HIV-fertőzés már kezelhető?

- szerintem igen
- szerintem nem

VÁLASZ

Valóban, az elmúlt években nagy előrelépés történt a HIV-fertőzés kezelésében. Sajnos a vírust egyelőre a fertőzött ember szervezetéből kiirtani nem tudjuk, ám ha időben, még az AIDS-betegség kialakulása előtt felismerik a fertőzést és elkezdik a kezelést, egy fiatal beteg várható túlélése akár 20-50 év is lehet.

HIV fertőzés

Az AIDS (szerzett immunhiányos tünetegyüttes) betegség kialakulását a HIV- (humán immundeficiens - immunrendszert gyengítő vírus) fertőzés okozza. A betegségben szenvedő, legyengült immunrendszerű emberi szervezetet bármilyen kórokozó (baktérium, vírus, gomba vagy egysejtű, féreg) akadálytalanul támadhatja meg. A HIV-fertőzés megelőzésére egyelőre nincs hatékony oltás. A vírus elpusztul az emberi szervezeten kívül, ezért nem terjed köhögéssel, tüsszentéssel, közös használati tárgyakkal, de még szűnyogcsípés által sem.

- Lappangási idő: 2-6 hét.
- Tünetei: influenzaszerű tünetek, torokfájdalom, láz, nyirokcsomók megnagyobbodása, fáradékonyság, rossz közérzet, izom- és ízületi fájdalmak - ezek a tünetek általában 2 héten belül el is múlnak. Ezt egy hosszú tünetmentes időszak követi (ez akár lehet 10 év is). Az újabb tünetek ezt követően az immunrendszer fokozatosan gyengüléséből adódnak, mint például a nyirokcsomók megnagyobbodnak, hosszantartó láz, testtömeg csökkenése, fáradékonyság, elhúzódó hasmenés, visszatérő gombás hüvelygyulladás alakul ki – ez a szakasz általában 2-3 évig tart (ez már az AIDS-betegség). Ebben az időszakban az immunrendszer már nem tud hatásosan védekezni a fertőzések, kórokozók ellen, így olyan megbetegedések alakulnak ki, amik halálhoz vezethetnek (ilyen lehet a például a TBC, egy tüdőgyulladás vagy daganatos elváltozás).

- Kezelése: egyelőre nem gyógyítható, de ha időben diagnosztizálják a fertőzést, a tünetek gyógyszerekkel minimálisra csökkenthetők, a betegség lefolyása lassítható és az élettartam meghosszabbítható.

Szifilisz (vérbaj, francia kór, rosseb)

A *Treponema pallidum* baktérium okozza. A betegség rövid tünetes és hosszú ideig tartó tünetmentes időszakokból áll. Ha időben kezdik el kezelni, ma már gyógyítható - egyébként súlyos szövődményei alakulnak ki.

- Lappangási idő: 3 hét.
- Tünetei: fájdalommentes fekély a fertőzés helyén (hüvely, pénisz, száj) a nyálkahártyán vagy a bőrön. A fekély pár hét alatt meggyógyul, de ettől a beteg fertőző marad! 2 hónappal a fertőzés után fejfájás, megfázásos tünetek, fogyás, rossz közérzet, nyirokcsomó-duzzanat, hajhullás, bőrtünetek jelentkeznek. A panaszok érinthetik a belső szerveket, a szemeket és az idegrendszert is. Ezt követően hosszabb ideig megint tünetmentes a beteg, majd szív-érrendszert, csontvázrendszert vagy idegrendszert megbetegítő szifilisz alakulhat ki.
- Kezelése: gyógyszeres, antibiotikum kúrával lehetséges, megfelelő kezelés mellett teljesen ki lehet gyógyulni a betegségből.

Nem csak nemi úton terjedő, szoros testi érintkezések során terjedő betegségeket is összegyűjtöttünk. Ezek átvitelének feltétele a közvetlen bőr-bőr, bőr-nyálkahártya kontaktus.

Trichomoniasis

A *Trichomonas vaginalis* egysejtű parazita, a húgy-ivarszervek élősködője, ami a lányokban a hüvelyben telepszik meg, fiúkban pedig a prosztatában és a húgycsőben. Nem csak nemi úton terjedhet, mert nedves törölközőn, fürdővízben képes 24 órán keresztül is túlélni.

- Lappangási idő: 5-28 nap.
- Tünetei: lányokban sárgás-zöld, habos, bűdös, halszagú folyás, viszketés; fiúkban a húgycső és a prosztata gyulladása, az ágyék táján, a hímvessző mélyén érzett égő, csípő jellegű fájdalom.
- Kezelése: gyógyszeres úton kiirtható az emberi szervezetből.

Hepatitis B vírus okozta májgyulladás

Ez az egyik leggyakoribb fertőző megbetegedés a világon. A vírus a májsejteket támadja meg, jelentősen lerontja a máj működését. 10 éve már oltják ellene az iskolásokat, így valószínűleg ti is védettek vagytok (legalább 15-20 évre).

- Lappangási idő: 6 hét – 6 hónap.
- Tünetei: gyengeség, fáradékonyság, sárgaság (a szemek fehérjeje, majd a bőr sárgává válik), a széklet kivilágosodik, a vizelet sötétté változik, a jobb bordaív alatt, a máj területén fájdalom jelentkezik (a máj megnagyobbodik).
- Kezelése: gyógyítható, ha nem kezelik májzsugorhoz, májrákhoz vezethet.

Hepatitis C vírus okozta májgyulladás

- Lappangási idő: több hónap.
- Tünetei: enyhe, influenza-szerű tünetekkel jár, hányás, levertség, fejfájás és végtagfájdalmak, étvágytalanság.
- Kezelése: gyógyítható, ha nem kezelik tartós májelégtelenséghez, májrákhoz vezethet.

Rühesség

A betegséget egy bőrön élősködő parazita, a rühatka okozza. A nőstény atkák a bőrben járatokat fúrnak, és abba rakják le petéiket. A hímek a bőr felületének barázdáiban élnek.

- Lappangási idő: 2-6 hét.
- Tünetei: kénzó viszketés, főleg éjjel a vékonyabb bőrterületeken (érintettek az ujjak közötti területek, az emlőbimbó udvara, a nemi szervek és azok környéki terület, a hajlatok feletti bőrterületek, a könyök bőre).
- Kezelése: gyógyítható, bőrbe bedörzsölendő oldatokkal. Fontos a teljes ruhatár és az ágynemű fertőtlenítése is.

TBC (tuberkulózis, gümőkór)

A Mycobacterium tuberculosis baktérium okozza a betegséget. Nemcsak a tüdőt érintheti, hanem megbetegítheti a gyomor-bélrendszert, a húgy- és ivarszerveket, a csontokat, a bőrt, a központi idegrendszert. Cseppfertőzéssel terjed, azaz a fertőzött ember terjeszti azt köhögésével, tüsszentésével, beszédével vagy nyálával, de fertőzött ételekkel és szexuális úton is terjedhet.

- Lappangási idő: néhány héttől több évig is tarthat.
- Tünetei: fogyás, hőemelkedés, izzadás, étvágytalanság, fáradékonyság, gyakori köhögés, vérköpiés, nehézlégzés.
- Kezelése: gyógyítható, gyógyszeres kezeléssel; védőoltással megelőzhető a fertőzés kialakulása.

TUJTAD?

- **Mint gondolsz, igaz-e, hogy csak a rendszeresen nem tisztálkodó emberek kaphatnak el nemi betegségeket?** Persze, hogy nem igaz. Ezt ugye nem gondoljátok ti sem komolyan? Egy nemi betegséget hordozó ember hordhat makulátlan vagy szakadt ruházatot, lehet ápolat vagy gondozatlan, alacsony vagy magas ... Egy biztos, használjatok mindig óvszert az együttlét során, az egyik legbiztosabb módja, hogy egy fertőzést megelőzzetek.
- **Szerinted orális és anális szex során is terjedhetnek a nemi betegségek?** Valóban így van, a száj, a végbél és a nemi szervek nyálkahártyájának apró sérülésein áthatolva jutnak be a kórokozók a szervezetbe.
- **Mit gondolsz, ha már egyszer fertőzöttél egy nemi betegséggel, nemi úton terjedő betegséggel, elkaphatod még egyszer a fertőzést?** Nem igaz, hogy egy fertőződés megvéd egy újabb fertőződéstől. Még a HIV fertőzés esetében is nagyon kell vigyázni a fertőzött embernek, hogy ne fertőződjön meg újra, mert a betegsége lefolyása a

kezelések ellenére felgyorsulhat. Természetesen felelős azért is, hogy ne fertőzzön meg másokat.

- **Mit gondolsz, ha a nemi együttlétben a partnered nemi betegséggel, nemi úton terjedő betegséggel fertőzött, azt azonnal észre fogod venni?** Nem minden nemi betegségnek, nemi úton terjedő betegségnek vannak látható jelei. Legyetek őszinték egymással, használjatok mindig óvszert!
- **Ugye tudod, hogy a HPV-fertőzés miatt nem csak a nőknek kell aggódnia?** Valóban, a HPV betegség nem csak a nők betegsége (a külső nemi szervek, a hüvely és a méhnyak fertőződik), hiszen a férfiakban a húgycsövet, a hímvessző és a herezacskók bőrét, és mindkét nemben a végbélnyílást, a szájüreget és a garatot is érinti a betegség.
- **Vajon az „ujjazás”, vagy „kézimunka” (manuális sex) során is elkaphatsz nemi úton terjedő betegséget?** Igen, ilyen úton is fennáll a fertőzés veszély, ha az egyikőtök nemi úton terjedő betegséggel fertőződött, mert az ujjakon testnedv szállítható a két ember között. Nagyobb az esély a fertőzésre, ha a hüvelyben az ujjak okozta dörzsölés, nyomás hatására sérülés is kialakul.
- **Vajon petting során is elkaphatsz nemi úton terjedő betegséget?** Igen, mert ugyan közönség nem történik, de nemi váladékokkal érintkezel. Ezek a bőrön vagy a szájban lévő sebbe jutva fertőzést okozhatnak.